

17.10.2022

HE 128/2022 vp

Ympäristöministeriö
Kehittämisjohtaja Juho Korpi
Lainsäädäntöneuvos Erja Werdi

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaista etusijaa aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä vuosina 2023—2026 ja hallintotuomioistuimissa vuosina 2023—2028 koskevaksi lainsäädännöksi

Taustaa

Esityksen keskeinen tavoite on vihreän siirtymän eräiden investointien edistäminen nopeuttamalla niitä koskevien lupahakemusten käsittelyä aluehallintovirastoissa ja niitä koskevien valitusten käsittelyä hallintotuomioistuimissa.

Vihreällä siirtymällä tarkoitetaan siirtymää kohti ekologisesti kestävästä taloudesta ja kasvusta, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen vaan nojaa vähähiilisiin sekä kiertotalouteen ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin. Siirtymä onnistuu vain, kun ilmaston rinnalla huomioidaan myös muut ympäristö- ja luontovaikutukset, taloudellinen kestävyys sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Määritelmällisesti vihreän siirtymän mukaisuus edellyttää niin sanottua ei merkittävää haittaa -periaatetta (Do No Significant Harm, DNSH). Esityksen mukaisella etusijalla luotaisiin osaltaan kannustimia ei merkittävää haittaa -periaatteen huomioon ottavien investointien toteuttamiseen vauhdittamalla niitä koskevien lupahakemusten käsittelyä.

Ei merkittävää haittaa –periaate ja siihen liittyviä näkökohtia

Ei merkittävää haittaa –periaate on keskeinen osa EU:n vihreän kehityksen ohjelmaa sekä siinä määriteltyä vihreän siirtymän määritelmää¹. DNSH –periaate määritetään tarkemmin kesäkuussa 2020 annetun EU:n kestävän rahoituksen asetuksen, niin kutsutun taksonomia-asetuksen, (EU) 2020/852 artiklassa 17. Lisäksi menettelystä on annettu lainsäädännöllisiä puitteita muun muassa myös EU:n elpymis- ja palautumisvälineeseen (Recovery and Resilience Facility, RRF) liittyvässä asetuksessa. Tästä säädetään helmikuussa 2021 voimaan tullessa, niin sanotussa RRF-asetuksessa (EU) 2021/241² sekä samaan aikaan julkaistuissa teknisissä ohjeissa (EU) 2021/C 58/01³.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=ET>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX:32021R0241>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/ALL/?uri=CELEX%3A52021XC0218%2801%29>

Valtionpäämiehet ovat heinäkuun 2020 Eurooppa-neuvoston kokouksessa sopineet⁴, että ei merkittävää haittaa periaatetta noudatetaan kaikessa EU rahoituksessa. DNSH periaate ohjaa kaikkea EU varojen käyttöä ja kansallisesti sen noudattaminen sitoo muun muassa EU:n elpymisvälineen (RRF), Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) sekä tulevan REPowerEU –instrumentin varojen käyttöä. Julkisen rahoituksen osalta esimerkiksi Ilmastorahasto Oy on kynnyssehdokseen asettanut investoinnin DNSH –periaatteen mukaisuuden⁵. EU:n vihreän siirtymän rahoituksen piiriin päästäkseen toimija joutuu myös osoittamaan DNSH –periaatteen mukaisuuden. Samat säädökset ohjaavat jatkossa myös yksityisen sektorin rahoitusta.

Kun DNSH-periaatetta sovelletaan taksonomiaraportointivelvollisuuden ulkopuolissa yhteyksissä, ei edellytä taksonomia-asetuksen delegoiduissa säädöksissä vahvistettujen teknisten arviointikriteereiden soveltamista vaan menettely voidaan toteuttaa huomattavasti kevyempänä menettelynä. Tällä hetkellä merkittävä joukko toiminnanharjoittajia tekee DNSH –arviot nyt käsittelyssä olevan ns. AVI-käsittelylain 2 a §:n toimialaluettelon mukaisille investoinneille. Esimerkiksi lokakuussa 2022 päätettyä energiatukea hakeneet toimijat ovat osoittaneet DNSH –mukaisuuden investoinneilleen.⁶ Hakemusten yhteissumma oli 531 milj. euroa ja hakemuksia kaikkineen 31.⁷ Kevään 2022 energiainvestointitukeen saapui määräaikaan mennessä 86 hakemusta, yhteissummaltaan 1,65 mrd. euroa⁸. Vipuvaikutuksineen näiden investointien kokonaissumma on arviolta noin 6-8 mrd euroa. Suunnitellut investoinnit liittyvät muun muassa sähkön-, vedyn- ja kaukolämmönsiirtoon, aurinko- ja tuulienergiaan, biokaasuun, vetyyn, teollisuusprosessien sähköistämiseen ja energiatehokkuuteen. Hankkeet sijoittuvat eri puolille Suomea. Näille kaikille hanke-esityksille on tehty DNSH –arvio ja DNSH –periaatteen noudattaminen on myös rahoituksen ehtona⁹. Lisäksi avoimna on ollut useita muita muille toimialoille kohdistuneita hakuja, joissa toiminnanharjoittajaa on pyydetty osoittamaan investoinnin DNSH-mukaisuus.

Onkin luontevaa, että aluehallintoviraston lupamenettelyssä etusija annetaan hankkeille, jotka ovat DNSH –periaatteen mukaisia. Toiminnanharjoittaja pystyy hyödyntämään mahdollista aiempaa DNSH-selvitystä pyrkiessään saamaan hakemukselleen etusijan. On syytä huomioda, että kyseessä on etusijalle pääseminen, ei varsinainen ympäristöluvan myöntäminen. Menettelyllä hakija osoittaa, että hankkeet ovat aidosti vihreän siirtymän investointien mukaisia eivätkä aiheuta merkittävää haittaa kuudelle keskeiselle ympäristötavoitteelle. Etusijan tavoittelu olisi vapaaehtoista. Ehdotettu ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetun lain (AVI-käsittelylaki) 2 a §:stä ei suoraan lain nojalla johdu uusia velvoitteita luvanhakijoille.

Talousarviosidonnainen esitys

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Voimavaroja osoitettaisiin aluehallintovirastoille ja hallintotuomioistuimille. Tällä varmistettaisiin, että etusijan saaneet lupahakemukset käsiteltäisiin kiireellisinä sekä se, että muut lupahakemukset eivät viivästyisi.

⁴ [210720-euco-final-conclusions-en.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/euco/euco-final-conclusions-en.pdf)

⁵ <https://www.ilmastorahasto.fi/ilmastorahaston-rahoituksen-kriteerit/>

⁶ <https://tem.fi/-/kuudelle-puhtaan-energian-hankkeelle-lahes-100-miljoonaa-euroa-investointitukea>

⁷ <https://tem.fi/documents/1410877/104583605/Suuret+demot+hakemuslistaus+2022.pdf/d53b36bc-2090-eb6f-a93f-e0c60572074d/Suuret+demot+hakemuslistaus+2022.pdf?t=1663675680499>

⁸ [https://valtioneuvosto.fi/documents/1410877/104583605/Hankkeet+\(86+kpl\),+joihin+haettiin+energiainvestointitukea.pdf/cf165286-d50f-223d-f43d-c77039ad0660/Hankkeet+\(86+kpl\),+joihin+haettiin+energiainvestointitukea.pdf?t=1646980139457](https://valtioneuvosto.fi/documents/1410877/104583605/Hankkeet+(86+kpl),+joihin+haettiin+energiainvestointitukea.pdf/cf165286-d50f-223d-f43d-c77039ad0660/Hankkeet+(86+kpl),+joihin+haettiin+energiainvestointitukea.pdf?t=1646980139457)

⁹ <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211112>

Myös ympäristö- ja vesitalouslupien valvonnasta vastaaville elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille osoitetaan samassa yhteydessä lisävoimavaroja etusijamenettelyyn otettujen ympäristö- ja vesitalouslupien valvontatehtäviin, vaikka ne eivät perustu tähän esitykseen.

Sisältö

Tietuille vihreää siirtymää tukevia investointeja koskeville ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisille lupahakemuksille säädettäisiin ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annetussa laissa väliaikainen etusija käsittelyn kaikissa vaiheissa vuosiksi 2023—2026. Vesilakiin ja ympäristönsuojelulakiin lisättäisiin väliaikaisesti säännökset siitä, että näitä hankkeita koskevia valitusasioita käsiteltäisiin hallintotuomioistuimissa kiireellisinä suhteessa muihin näiden lakien mukaisiin lupa-asioihin vuosina 2023—2028. Myös maankäyttö- ja rakennuslakiin lisättäisiin väliaikainen säännös uusiutuvan energiantuotannon kannalta merkittäväksi katsottavaa asemakaavaa koskevan valituksen ja tuulivoimarakentamista ohjaavaa yleiskaavaa koskevan valituksen käsittelystä kiireellisenä suhteessa muihin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaava-asioita ja lupa-asioita koskeviin valituksiin vuosina 2023—2028.

Lakien muutokset olisivat väliaikaisia.

Aluehallintovirastot

Ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettua lakia muutettaisiin lisäämällä lakiin väliaikaisesti voimassa oleva pykälä etusijasta lupakäsittelyssä. Ehdotuksella ja sen toimeenpanoon varatulla lisävoimavaralla mahdollistetaan vihreää siirtymää edistävän lupahakemuksen nopeampi käsittely aluehallintovirastossa. Ehdotettu etusija tarkoittaisi käytännössä lupahakemuksen käsittelyä kiireellisenä lupaviranomaisessa kaikissa menettelyn vaiheissa. Ehdotettuun etusijaan hakeutuminen olisi luvanhakijalle vapaaehtoista. Luvanhakija voisi itse päättää, pyytäkö se etusijaa sekä esittää tarvittavan selvityksen.

Aluehallintovirastoa koskevat säännökset olisivat uudessa 2 a pykälässä, jossa säädettäisiin etusijasta käsiteltäessä eräitä vihreän siirtymän investointeja koskevia lupahakemuksia. Etusijaa sovellettaisiin eräisiin käsiteltäviksi tuleviin ympäristölupahakemuksiin ja vesilain mukaista lupaa koskeviin lupahakemuksiin, joissa otettaisiin huomioon ei merkittävää haittaa -periaate. Tällaisten hankkeiden lupahakemukset saisivat etusijan suhteessa muihin vastaaviin ympäristölupahakemuksiin ja vesilain mukaisiin lupahakemuksiin, jotka eivät täyttäisi pykälässä ehdotettuja edellytyksiä. Hakijan tulisi antaa riittävä selvitys oikeudesta etusijaan. Hakijat voisivat hyödyntää rahoitushakemukseen laadittua DNSH-selvitystä.

Etusija koskisi seuraavia laitoksia tai toimintoja: uusiutuvaa energiaa edistävät hankkeet, polttoaineiden tai fossiilisten raaka-aineiden käyttöä korvaavat teollisuuden sähköistämishankkeet, vedyn valmistus ja hyödyntäminen, hiilidioksidin talteenotto, hyödyntäminen ja varastointi, sekä akkumateriaalien valmistus, uudelleenkäyttö ja kierrätys sekä akkutehtaat. Pykälässä säädettäisiin etusijan antamisesta myös toimintojen muodostamaa kokonaisuutta koskevalle lupahakemukselle, jonka luvan tarve olennaisilta osin perustuu luettelossa mainittuun toimintoon.

Hallintotuomioistuimet

Hallintotuomioistuimissa sovellettaisiin ehdotettuja lakeja vesilain väliaikaisesta muuttamisesta, ympäristönsuojelulain väliaikaisesta muuttamisesta ja maankäyttö- ja rakennuslain väliaikaisesta muuttamisesta suoraan lain nojalla.

Ohjeistus

Toimeenpanon tueksi valmistellaan aluehallintovirastojen käyttöön ohjeistusta. Myös elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten tehtäviin liittyviä seikkoja voidaan käsitellä ohjeistuksessa siltä osin, kuin se on vihreän siirtymän hankkeiden kannalta keskeistä. Hakijoille on tarpeen myös antaa informaatio-ohjausta.

Ohjeistuksen valmistelu on aloitettu ja sidosryhmäyhteistyönä järjestetään keskustelu- ja kommenttitilaisuus noin joulukuussa. Tarkoitus on, että ohjeistus valmistuisi tammikuussa 2023. Lisäksi järjestetään aluehallintovirastoille koulutusta.

Liite: Diaesitys